HLEDÁNÍ SPOLEČNÝCH HODNOT

Marcin Skrzypek, Polsko

1.

Rád bych představil téma této konference – tedy vztahy Východ – Západ a média – v polském kontextu a z perspektivy skupiny Orkiestra sw. Mikołaja, jejíž jsem členem. Začnu několika slovy o naší skupině. Orkiestra św. Mikołaja je folková skupina[1)] a organizace, která pracuje pod Univerzitou Marie-Curie Sklodowské v Lublinu. Kromě hudby se zabýváme různými formami popularizace kultury inspirované folklorem a tradicí. Zatím jsme natočili sedm alb. Hlavní aktivity organizace jsou následující: festival folkové hudby Mikołajki Folkowe (každoročně druhý víkend v prosinci), časopis folkové hudby Gadki z Chatki a letní umělecká dílna (workshop), která se koná v údolí Javorníku v Beskydech na místě původní vesnice kdysi obývané Lemky.

Když v roce 1988 Orkiestra začala své dobrodružství s folklorem, pojem folková hudba byl v Polsku prakticky neznámý. I když jsme měli skupiny, které hrály keltskou hudbu a hudbu z And, typické znaky tohoto proudu jako hudby inspirované folklorem si lidé stěží uvědomovali. Mikołajki Folkowe byl v roce 1991 první festival, který se pokusil zachytit celý tento jev v jeho úplnosti. Časopis *Gadki z Chatki*, který vznikl v roce 1996, hrál podobnou roli při vytváření identity a autonomie folkové hudby v Polsku. Dnes je to jediný folkový časopis v Polsku.

Z naší perspektivy – po sedmnácti letech zkušenosti a s o hledem na různé iniciativy, s nimiž jsme přišli – to vypadá, že v Polsku neexistuje nic takového jako trvalý zájem o inspiraci tradiční kulturou. Důvody

1) Jak vyplynulo z diskuse po přednášce, Poláci používají slovíčko folk v poněkud jiném významu než Češi: jde o současnou hudbu inspirovanou hudbou tradiční - lidovou i etnickou, domácí i zahraniční. Polský folk je dnes snad nejblíže tomu, co v Čechách označujeme world music. [Pozn I.P.]

mohou vycházet z několika faktorů:

- vztah Poláků k tradici
- specifické rysy hudby inspirované folklorem
- povaha příjemců této hudby
- poměrně drahá cédéčka
- kvalita médií

2.

Vztah Poláků k tradici vychází z negativního stereotypu, který jsme zdědili po období komunistického Polska, kdy byl folklor neustále využíván státem jako nástroj propagandy. Tím se zničila základní schopnost přijímat hudbu inspirovanou folklorem, což od svých posluchačů vyžaduje jisté znalosti a otevřenost. Folková hudba se nedá poslouchat bez jisté reflexe (jistého uvažování), jako to jde například u pop music. Potřebné znalosti a otevřenost pro poslech folkové hudby najdeme jen u velmi malé skupiny příjemců, která je navíc velice různorodá, co se týká věku, zájmu a příjmů, a tudíž nemůže vytvořit cílovou skupinu v komerčním slova smyslu, a nemůže být ani mediálně oslovená – tedy reklamními kampaněmi, které by propagovaly folková CD.

K situaci také přispívá všeobecná ekonomická problematika. CD nejsou levná a trh s nimi (také komerční) je velmi slabý. V důsledku toho si potom jen pár lidí může dovolit koupit CD jenom proto, aby si ho poslechli a začali se zajímat o folkovou hudbu, na kterou nejsou zvyklí. Stejné je to s koncerty - nejčastěji jsou bez vstupného, zadarmo, protože jinak by na ně lidi nechodili. V druhé polovině 90. let nastal pozoruhodný zvrat ve folku a zájmu médií o něj; pop music tehdy procházela těžkou krizí. Objevilo se několik profesionálních skupin, které se ve svém repertoáru obracely k etnické hudbě a lidovým motivům. Brzy měly nevídaný úspěch. Jejich obliba však povážlivě klesla s vydáním druhého CD a jejich hudba se vzdálila od inspirace tradicí. Tento zvrat také vycházel z ekonomiky. Když firmy vidí, že má cenu soutěžit o kapsy

zákazníků, mají také víc chuti do sponzorování místních akcí zaměřených na nejširší publikum, kde se folk objeví jako jedna z možných nabídek. Následuje pak samozřejmě rozmach nahrávacích společností a médií. Když je marketink oslabený nebo zaujme jinou formu, zájem o folk také klesá. Takové máme zkušenosti z uplynulých let, ale v současné době jsme snad opět svědky vzrůstající tendence.

Pro oslovení průměrného příjemce využívají polská média pravidla boje - ve středu Gaussovy křivky - v těsném sepětí s trendy zábavy. Média zaujímají pozici nejmenšího odporu, a tím ještě víc přispívají k homogenizaci kultury. V takové situaci musí alternativní a výběrové směry, například hip-hop, nabýt formu pop music, aby na sebe upozornily média. Ve folku jsou takové případy vzácné a objevují se častěji u umělců, kteří mají s médii dobré kontakty, a tím pádem i zaručí prodej jejich produktů.

Novináři neumějí o folkové hudbě mluvit jinak než v klišé. V jejich článcích jsme nikdy neobjevili odkazy např. na obsah tradičních textů, nebo na rituální obsah hudby. Nemají k dispozici řádný systém termínů a hodnocení, nebo se jejich využití vyhýbají, aby jim čtenáři vůbec rozuměli. Neexistují žádné mechanismy, které by je přinutily zlepšit si v této oblasti kvalifikaci. Průměrný posluchač folku ví o folku víc než novinář. Za takových okolností se stává činnost médií zaměřená na vytváření kultury prakticky nemožnou, zvlášť proto, jak už jsem řekl dříve, že kulturu inspirovanou tradicí lidi nepřijímají snadno, že je potřeba je vychovávat a zavést nové formy propagace.

Současná inspirace tradicí nepatří ani mezi priority kulturní politiky státu. Jediná státní organizace, která se snaží čelit výzvám v této oblasti, je Rozhlasové kulturní folkové centrum (Radio Folk Culture Centre) při Polském rozhlase; to však také musí bojovat o finance a o uznání vlády. Nejzvýznamější aktivitou centra je festival Nowa Tradycja - soutěž pro skupiny, většinou začínající, a souběžné koncerty. Centrum letos [2005] organizuje Folkový festival Evropského rozhlasového svazu (European

Broadcasting Union) v Gdańsku. Dá se říci, že zájem médií o folk existuje jen díky hrstce lidí, kteří si tak naplňují svůj soukromý zájem o folkovou hudbu, více či méně úspěšně. Folk v Polsku zůstává elitním koníčkem a nedá se očekávat, že by se to v nejbližší době nějak výrazně změnilo.

3.

Skupina Orkiestra św. Mikołaja je složená z lidí, jejichž způsob života je často utvářen inspiracemi lidové kultury. Nesnášejí nečinnost. Povahou takových sdružení jako je Orkiestra je neustálý vývoj. Takže kde máme hledat výzvy a prostor pro činnost, když je v Polsku tak málo příležitostí?

Co se týká hudby, existuje velké pokušení hledat je na Západě a hrát přesně tak, jak hrají TAM. My však naštěstí v tomto směru necítíme z médií, z trhu a od publika žádný tlak. Snažíme se, aby se rádi něco dozvěděli, spíš než abychom se přizpůsobovali jejich očekávání. Na Západě jsme nenašli žádné modely, které by stály za řeč, Západ pro nás spíš znamená komercionalizaci a elektronický zvuk, zatímco naše hudba je 100% akustická. Není jisté, zda by přineslo dobré výsledky, kdybychom ji přesměrovali, a určitě by to pro některé z nás znamenalo obětování uměleckých ambicí. Proto dáváme přednost tomu, abychom zůstali sami sebou, abychom sledovali vlastní zájmy a přirozeně je rozvíjeli. Navíc, kulturní rozrůzněnosti se dobře daří v relativní izolovanosti od zahraničních vlivů. Bezpochyby si bereme od ostatních hodně nápadů a inspirací, jak to dělají všichni muzikanti a umělci, ale stejnou měrou od Západu i od Východu. Pracujeme podél osy tradice - současnost, spíše než Východ - Západ, a právě v tom vidíme svou jedinečnost.

Nicméně by zde přišla vhod přesná definice, protože světové strany jsou relativní - určují se ve vztahu k tomu, kde jsme a kdo jsme. Když jede Orkiestra na Západ, stává se velvyslancem kultury Východu s jeho bohatými zdroji tradičního evropského zvuku , na rozdíl od afrického,

asijského a amerického tradičního zvuku, který převládá na Západě. Co se toho týká, dávala Orkiestra vždy přednost Východu. Lublin leží ve východním Polsku a my hrajeme hudbu založenou na polské tradici, většinou vychází z této oblasti. Náš zájem o folklor začal v oblasti Lemků, kam jsme jezdili na hory a chodili na túry, a kde, podle nás, jsou východní vlivy velice zřetelné. A potom to byla mýtická a mystická oblast Huculů - tedy Ukrajinské Karpaty – a ještě dál: Rumunsko. Naše poslední CD *About Love at Hay-Raking* je svým způsobem karpatská syntéza, protože spojuje rumunskou hudbu s poezií lidové básnířky Wandy Czubernatowé z oblasti Podhale v Tatrách. Letos jsme s podporou Nadace pro výchovu k demokracii (the Education for Democracy Foundation) připravili společný program s huculskou skupinou Czeremosz našeho starého přítele Romana Kumłyka z Werchowyny v huculské oblasti. Teď se chystáme pracovat s hudbou z okolí Lublinu.

Navzdory tomu, co by se mohlo zdát, se nám velmi těžko odhaduje, jak tuto hudbu přijímají posluchači z jiných zemí – jak je mezinárodní, jak moc je spjatá s Polskem a jaké hodnoty jsou na ní vidět zvenku. Osobní hudební zkušenosti posluchačů jsou tak různé, že bych sám rád zorganizoval konferenci, kde bych se od nich dozvěděl něco o jejich dojmech.

Co se týká neumělecké, popularizační oblasti, naše činnost je podobná: rádi bychom reprezentovali na Západě Východ, a následně bychom byli rádi výspou Západu na Východě. Děláme to čím dál častěji, protože cítíme potřebu být součástí hodnot společnosti. Na Západě máme dlouholeté přátelské kontakty s organizací nazvanou Bund Deutscher Pfadfinderinnen (BDP) a s jejich prostředím. Z tohoto hlediska je pro nás Východ terra incognita, a přesto si tyto země velice silně uvědomují domácí tradici a velký potenciál autonomní, nezávislé kultury. Proto hrajeme stále častěji na Ukrajině. V soutěži Open Stage pro začínající skupiny na festivalu Mikołajki Folkowe na sebe po několik let nejvíc upozorňují skupiny z Ukrajiny a Běloruska.

S podporou Kulturní nadace otevřeného zdroje (Open Source Culture Foundation) se už brzo se chystáme připravit webové stránky, které představí folkovou hudbu z Litvy, Běloruska a Ukrajiny, budou polsky a anglicky, na adrese www.gadki.lublin.pl . Na této adrese už jsme připravili podobné stránky o polské folkové hudbě, a jsou velice oblíbené. Každá sekce, která se bude týkat konkrétních zemí, bude obsahovat tyto části: Umělci, Lidé, Festivaly a Články. Cílem takových webových stránek je být průvodcem pro západní novináře nebo pro zájemce o folkovou hudbu, poskytnout jim základní, ale dost obsáhlé informace o konkrétních zemích, a nasměrovat je na další podobné zajímavé stránky na webu.

Uvědomujeme si, že naše zkušenosti mohou pomoci vytvořit síť pro identitu a spolupráci v rámci folkových hnutí v postkomunistických zemí. Nepřeceňujeme svou roli, ale také víme, že máme vytrvalost a kontinuitu, které jsou při dlouhodobých aktivitách potřebné, a jenom s takovými aktivitami se počítá. Vytváříme vizi místní tradice, kterou zdědí budoucí generace. Tato tradice musí být co nejsilnější a schopná dalšího vývoje. Jenom tak přežije příliv expanzivních tradičních kultur z celého světa a místní rozklad kultury pod vlivem komerční masové kultury.